

מראי מקומות - פסחים לג.

א. הזיד במעילה במיתה

פירש רש"י, הזיד בהנאת הקדש ששגגתה מעילה. וכתב הפני יהושע שדברי רש"י הם שלא כתוס' בסוגייתנו, הסוברים שחיוב מיתה במעילה הוא רק באכילה. אולם במצפה איתן צידד שאין מחלוקת בין רש"י לתוס' בזה, ומודים התוס' שהנהגה מדבר שאינו ראוי לאכילה, שעיקר הנאתו היא הנאה אחרת, שחייב מיתה על ההנאה, וגם רש"י מודה שבדבר שראוי לאכילה, אם נהנה באופן אחר אינו חייב מיתה.

ב. מה תרומה בכזית אף מעילה בכזית

הקשו התוס', שמשמע שמי שדורש 'חטא חטא' סובר שיש מעילה בכזית, והרי במסכת מעילה (יח:) מבואר שכולם סוברים דרשה זו. ומדוע סוברים חכמים ששיעור מעילה בשוה פרוטה ואילו תרומה בכזית, והניחו בקושיא. ובתוס' רבינו פרץ תירץ, שלענין מיתה סוברים חכמים שאין דורשים גזירה שוה זו של 'חטא חטא', ולכך אין דורשים זאת גם לענין השיעור.

ג. מה תרומה בכזית אף מעילה בכזית

הקשו התוס', מדוע לא פירשה הגמרא שכוונת הברייתא ב'לא אם אמרת' וכו', שיש חומרא במעילה ששיעור אכילה מצטרף אפילו ביותר מכדי אכילת פרס, ולכך אי אפשר ללמוד מתרומה, שחייב רק אם אכל כזית בכדי אכילת פרס. ותירצו, שאם כן היו אומרים שיש ללמוד מעילה מתרומה שצריך לאכול בכדי אכילת פרס.

וכתב המהרש"א, שלפי זה, מה ששינוי במעילה שאין צריך בכדי אכילת פרס, הוא לדעת חכמים החולקים על רבי, וסוברים שאין למדים מתרומה לענין מיתה. אבל הצ"ח כתב שיש ליישב בפשיטות, שהמשנה מדברת לענין הנאה, ובזה כולם מודים שאין שייך שיעור של כדי אכילת פרס.

ד. ומתקיף לה רב פפא ממאי דרבי כרבנן סבירא ליה דלמא כאבא שאול סבירא ליה

העיר השפת אמת, שמשמע שהיה פשוט לרב פפא שלדעת אבא שאול ששיעור תשלומי תרומה בשוגג הוא פרוטה, גם חיוב מיתה במזיד הוא בפרוטה. ותמה השפת אמת, מנין לו זאת, שמא דוקא לענין תשלומין סובר אבא שאול ששיעורו בפרוטה, כיון שכתוב 'ונתן', אבל האיסור והעונש הוא בכזית כמו שאר אכילה של תורה. וביאר שסברת הגמרא שאם לענין עונש מחלקים בין פחות מכזית לכזית, גם לענין כפרה הוא כן, שלא מסתבר שכפרתם שוה ועונשם חלוק. ועוד, שהרי לא מצינו במקום אחר שתהא כפרה במקום שאין עונש, ועל כרחך יש עונש גם על פחות מכזית.

ה. שאם נתכוין לחתוך את התלוש וחתך את המחובר וכו'

פירש רש"י, שנתכוין לחתוך דבר המותר וחתך את המחובר. והתוס' (שבת עב: ד"ה נתכוין) דייקו מרש"י שהיינו שנתכוין לחתוך פרי זה שהוא תלוש, וחתך פרי אחר שהוא מחובר. והקשו על זה התוס', שלפי זה אפילו אם שניהם מחוברים פטור, שהרי זה כמי שנתכוין לזרוק ארבע זרקות שמונה, שלא נתקיימה מחשבתו, ובזה פטור אפילו אם מכין לעשות איסור. ולכך פירש ר"ת שמדובר בנתכוין לחתוך פרי זה, וסבר שהוא תלוש, ונמצא שהוא מחובר, ובזה פטור משום דין מתעסק.

ו. תאמר במעילה שאם נתכוין להתחמם בגיזי חולין ונתחמם בגיזי עולה שמעל

תמה התוס' הרא"ש, הרי אין זה חומר במעילה, שהרי מתעסק חייב גם בשאר מצוות כל שנהנה, כפי שקיימא לן המתעסק בחלבים ועריות

חייב, שכן נהנה, ומה ענין זה לאיסור שבת, שפטור מתעסק הוא משום מלאכת מחשבת אסרה תורה [משמע שסובר שאף שאם נהנה בשבת פטור משום שמלאכת מחשבת אסרה תורה, מכל מקום אין זה חומר במעילה, אלא שהפטור של 'מלאכת מחשבת' אינו שייך אלא בשבת ולא במעילה. וראה בתוס' (סנהדרין סב:) ב' צדדים האם שייך פטור מתעסק בשבת כשנהנה]. ותירץ התוספות הרא"ש, שאף שיש טעם בדבר, מכל מקום הוא חשוב פירכא, שלמעשה מצינו חיוב במעילה שאין בשבת.

והחזון איש (או"ח קכ"ד לסוגיין) תירץ, שבחלבים ועריות, המעשה שעושה הוא מעשה של הנאה, ולכך אפילו אם הוא מתעסק לגבי האיסור, אין זה מגרע מהמעשה המתועב שעשה, ולכך חייב גם במתעסק. אבל במעילה, שאין עיקרה בהנאת הגוף, אלא אף בבקע בקרדום של הקדש וכיוצ"ב מועל, ואף אם נהנה גופו, אין המעילה משום הנאת הגוף, לכך כשנעשה הדבר דרך התעסקות, נגרע פעולת עבירה, והיה ראוי לפוטרו, והניח בצ"ע. והאור שמח (מאכ"א פט"ו הי"ד) כתב לחלק בין מעילה לשאר עבירות, שבשאר עבירות אינו חייב אלא באכילה במתעסק, מה שאין כן מעילה שחייב גם בשאר הנאות. וראה עוד בדבריו שכתב ליישב על פי המבואר שכדי לחייב במעילה צריך שתהא פגימה בהקדש. וכיון שכלפי המעילה הוא חשוב מתעסק, אף שחשוב נהנה, כיון שמתעסק בחלבים ועריות חייב, זהו רק כלפי ההנאה, אבל כלפי הפגימה לא מצינו שמתעסק הוא כאילו פגם, וזהו החומר שיש במעילה שחייב גם על הפגימה אף שהוא מתעסק.

ז. תתן ולא לאורו

פירש רש"י, שאף לדעת הסובר חמץ בפסח מותר בהנאה, אף על פי כן לא חלה התרומה. וכתבו התוס', שלדעת התנאים הסוברים שחמץ בפסח אסור בהנאה, אין צריך פסוק של תתן לו ולא אורו, לפי שנלמד מהכתוב 'ונתן לכהן את הקודש', שצריך להיות דבר שראוי להיות קודש, וחמץ בפסח אינו ראוי להיות קודש.

והקשה רעק"א (בגליון הש"ס), שמאחר ואיסורי הנאה אינו שלו, איך יחול עליו שם תרומה, והניח בקושיא. ובקובץ שעורים (אות קנ"א) תירץ, שאם היה הטעם רק משום שאינו יכול להקדישו, עדיין היה חל בו איסור טבל, כיון שהוא שלו רק שאינו יכול לעשותו קודש. והפסוק 'ונתן לכהן את הקדש' מלמד שהפקיעה התורה אף שם טבל מהם.

[עוד שמעתי ממו"ר הרה"ג ר' משה בראון שליט"א שתירץ, שהפרשת תרומה אינו כשאר חלות, שאינו אלא הפרשת תרומה מתוך הטבל, ולכך יש לומר שאפשר להחילו גם על איסור הנאה שאינו שלו או אינו ברשותו. והביא ראיה לזה מהירושלמי בתרומות שצריך פסוק לומר שקטן אינו יכול להפריש תרומה, ומשמע שבלא הפסוק היה יכול לעשות תרומה, הרי שאינו כשאר חלות שקטן אינו יכול לעשות].

ח. תתן לו ולא לאורו

בקובץ שעורים (אות קנ"ב) הביא דברי השאגת אריה (סי' צ"ז), שאף חמץ בפסח, שאינו בר תרומה, מכל מקום החמץ הוא טבל. והקשה על זה הקובץ שעורים, שהרי טבל תלוי במצות תרומה ומעשר, וכל שפטור ממצות תרומה, אין איסור טבל. וצידד הקובץ שיעורים, שלפי הדרשה בגמרא שאינו יכול להפריש תרומה לפי שצריך שיהיו שיריה ניכרין, אפשר שאין זה פטור מהפרשת תרומה, אלא שבפועל אי אפשר להפריש תרומה, וכיון שאי אפשר להפריש תרומה, ממילא נשאר בטבל, כיון שבעצם החיוב להפריש תרומה חל בו. אבל אם הדרשה היא משום תתן לו ולא לאורו, לכאורה הוא פטור לגמרי מדין תרומה, וממילא לא שייך בזה איסור טבל, וצ"ע.

המשך בעמוד הבאה